บรรณานุกรม

หนังสือ

การศาสนา, กรม. "จุลวรรคภาค 2." พระไตรปิฎกภาษาไทย. 80 เล่ม. เล่ม 10 พระนคร : กรมการศาสนา, 2500.

เนห์รู, ยวาหระลาล. จดหมายจากพ่อถึงลูก. แปลโดย เมือง อมฤต, กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2517.

วิสุทธิ์ บุษยกุล. "ประเพณีแม่ม่าย" มหาวิทยาลัย. 23 (ตุลาคม 2504) : 178 - 193.

เสฐียรโกเศศ. ศาสนาเปรียบเทียบ. อนุสรณ์งานบำเพ็ญกุศลทางสมุทมณีรัตน์. 9 (ธันวาคม 2508), พระนคร : สุทธิสารการพิมพ์, 2508.

Books

Altekar, A.S. The Position of Women in Hindu Civilization. Delhi : Motilal Banarsidass, 1973.

Atharvaveda. Bombay : Gurugaṅgeśvaracaturvedasaṁsthāna. Tulsīnivāsa, 1970.

Atharvaveda Saṁhitā. Translated by William Dwight Whitney. 2 Vols. Delhi : Motilal Banarsidass, 1962.

Auboyer, Jeannine. Daily Life in Ancient India. Translated by Simon Watson Taylor. London : Weidenfeld and Nicolson, 1965.

Bader, Clarisse. Women in Ancient India. Translated by Mary E.R. Martin. 2d ed. Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1964.

Bāṇa. Harṣacarita. Translated by E.B. Cowell and F.W. Thomas, Delhi : Banarsidass, 1968.

Bāṇa. Kādambarī. Translated by C.M. Ridding. Oriental Translation Fund. New Series II. London : Royal Asiatic Society, 1968.

Barth, A. The Religion of India. Translated by J. Wood. London : Trubner & co, 1906.

Basham, A.L. The Wonder that was India. Calcutta : Rupa & co, 1971.

The Bhāgavata Purāṇa Translated by A Board of Schools. Delhi : Motilal Banarsidass, 1974.

Buhler, Georg. tr. The Law of Manu of The Sacred Books of the East. Vol. XXV. 3th reprinted. Edited by F. Max Muller. Delhi : Motilal Banarsidass, 1970.

Buhler, Georg. tr. The Sacred Laws of the Aryas in 2 Vols of The Sacred Books of the East. Vol. II, XIV. 2d reprinted. Delhi : Motilal Banarsidass, 1969.

The Cultural Heritage of India. 4 Vols Chairman. Sarvepalli Radhakrishnan. Calcutta : Ramakrishanan Mission Institue of Culture, 1958.

De Bary, Wm Theodore; et al. Sources of Indian Tradition. 3th ed. Delhi : Motilal Banarsidass, 1972.

Dubois, Abbe J.A. Hindu Manners, Customs and Ceremonies. Translated by Henry K. Beaucham. New Delhi : Manta Publication, 1973.

Dowson, John. Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion. London : Trubner & co., 1879.

Dutt, Romesh Chunder. A History of Civilization in Ancient India. 3 Vols. London : Kegan Paul, Trench, Trubner & co, 1893.

Eggeling, Julius, tr. The Satapatha. Brāhmana in 5 Vols of The Sacred Books of the East. Vol. XII, XXVI, XLI, XLII, XLIV 2d ed. Edited by F. Max Muller. Delhi : Motilal Banarsidass, 1966.

Frazer, R.W. Indian Thought Past and Present. London : T. Fisher Unwin, 1915.

Griffith, Ralph. T.H., tr. The Hymns of the Atharvaveda. 2 Vols 2d ed. Benares : E.J. Lazarus and Co, 1916.

_____. The Hyms of the Rigveda. 2 Vols 2d ed. Benares : E.J. Lazarus and Co, 1896.

_____. The Hymns of the Rgveda. Edited by J.L. Shastri. Delhi : Motilal Banarsidass, 1973.

Jolly, Julius, Hindu Law Custom. Translated by Bataksishna Ghosa. Calcutta : Greater India Society, 1928.

_____, The Institues of Vishnu of The Sacred Books of the East. Vol. VII. 2d reprinted. Edited by F. Max Muller Delhi : Motilal Banarsidass, 1970.

Kane, P.V. History of Dharmaśāstra. Part I. Vol. II 2d ed. Poona : Bhandarkar Oriental Research Institute, 1974.

Kautilya's Arthaśāstra. Translated by R. Shama Sastry. 8th ed. Mysore : Mysore Printing and Publishing House, 1967.

Keith, Arthur Berriedale, tr. The Veda of the Black Yajus School Entitiled Taittiriya Samhita. Vol. XIX of The Harvard Oriental Series. Edited by Charles Rockwell Lanman. Delhi : Motilal Banarsidass, 1967.

_____. Rigveda - Brahmana : The Aitareya and Kausitaki Brahmana of the Rigveda. Vol. XXV. The Harvard Oriental Series. Edited by Charles Rockwell Lanman. Delhi : Motilal Banarsidass, 1971.

Kalidasa, Kumārasambhava. Translated by M.R. Kale. 6th ed. Delhi : Motilal Banarsidass, 1967.

Lanman, Charles Rockwell. A Sanskrit Reader. Cambridge : Harvard University Press, 1959.

Macdonell, Arthur A. The History of Sanskrit Literature. 2d ed. Delhi : Motilal Banarsidass, 1971.

Macdonell, Arthur Anthony, and Keith, Arthur Berriedale. Vedic Index of Names and Subjects. 2 Vols. Delhi : Motilal Banarsidass, 1967.

Majumdar, R.C. Ancient India. 6th revised ed. Delhi : Motilal Banarsidass, 1971.

Max Muller, F. tr. The Upanishads, of The Sacred Books of the East. Vol. I, XV. Edited by F. Max Muller Delhi : Motilal Banarsidass, 1969.

Monier Williams Sir Monier. Indian Wisdom, 2d ed. Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1963.

_____. Non Christian Religion Systems. Hinduism. New York : Pot, Young & co., 1877.

Muir, J. Original Sanskrit Text. Vol. I. 2d ed. London : Trubner & co., 1872.

Radhakrishnan, S. Religion and Society. London : George Allen and Unwin, 1966.

Rapson, E.J. Ancient India. Cambridge : University Press, 1914.

_____. The Cambridge History of India. 6 Vols. Cambridge : University Press, 1922.

The Śatapathabrāhmaṇa. The Chowkhamba Sanskrit Series Work No. 96. Edited by Dr. Albrecht Weber. Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1964.

Chastri, Shakuntala Rao. Women in the Vedic Age. Bombay : Bharatiya Vidya Bhavan, 1969.

Singh, K. Refresher Course in Indian Social System. Lucknow : Prakashan Kendra, 1972.

Stevenson, Sinclair. The Rites of the Twice - Born. London : Oxford University Press, 1920.

Tantra of the Great Libation (Mahanirvan Tantra). Translated by Arthur - Avalon. London : Luzac & co, 1913.

Tawney, C.H. The Ocean of Story, Translation of Somadeva's Kathā Sarit Sāgara. 10 Vols. Edited by N.M. Penzer. Delhi : Motilal Banarsidass,

Thomas, P. Hindu Religion, Customs, and Manners. 5th ed. Bombay : D.B. Taraporevala Sons & co. Private, 1971.

Valmiki. The Rāmāyana. Translated by Mammatha Nath Dutt. 8 Vols. Calcutta : Deva Press, 1891 - 1895.

The Vishnu Purāna. Translated by H.H. Wilson 6 Vols. London : Trubner & co., 1866 - 1877.

Vyasa, Krishna - Dwipayana. The Mahābhārata. Translated by Pratāpa Candra Ray. Calcutta : Bharata Press, 1884 - 1889.

Wheeler. J. Talboys. The Cultural History of Indian Civilization. 3 Vols. Delhi : Cosmo Publications, 1973.

Wilson, Horace Hayman. Essay and Lecture Chiefly on Religion of the Hindu. 2 Vols. ed. Reindhold Rost London : Trubner & co., 1862.

Woodruff. The Founders in The Men Who Rules India. 2d ed. London : Bound by A.W. Bain & co. Ltd., 1953.

Dictionaries

Apte, Vaman Shivram. The Practical Sanskrit - English Dictionary. 3th ed. Delhi : Motilal Banarsidass, 1965.

Monier Williams, Sir Monier, A Sanskrit - English Dictionary. reprinted. Delhi : Motilal Banarsidass, 1974.

Articles

Crooke, W. "Stones (Indian)." Encyclopaedia of Religion and Ethics. 11 (1920) : 873.

Keith, A Berricdale. "Marriage". Encyclopaedia of Religion and Ethics. 8 (1951) : 454.

Macdonell, Arthur Anthony. "Vedic Religion". Encyclopedia of Religion and Ethics. 12 (1921) : 616.

Schrader, O. "Aryan Religion". Encyclopaedia of Religion and Ethics. 2 (1909) : 21 - 22.

ภาคผนวก

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ตัวอย่างของสตีในประวัติศาสตร์

มีตัวอย่างของสตีจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจารึกต่าง ๆ ที่น่าจะกล่าวถึง ดังมีข้อความปรากฏในหนังสือ "The Ocean of Story" [1] ตอนหนึ่งว่า

ในบันทึกของกัษมีร์ มีข้อความพรรณนาถึงการเป็นสตีที่น่าสนใจที่สุดรายหนึ่ง คือ พระนางสูรยวตี มเหสีของพระเจ้าอนันตะ มีเรื่องเล่าว่าพระองค์มีราชโอรส 2 องค์ องค์ที่พระนามว่ากลศ เป็นผู้ที่มีความประพฤติเลวทราม ใช้ชีวิตอย่างไร้ค่า องค์น้องพระนามว่าหรรษะ เป็นผู้ที่มีสติปัญญาหลักแหลม แต่เหี้ยมโหด ปี ค.ศ. 1063 พระเจ้าอนันตะทรงยกราชสมบัติให้แก่โอรสองค์ใหญ่ แต่ทรงครองราชอยู่ได้ไม่นานก็ถูกปลดออก ในปี ค.ศ. 1077 กลศจึงแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อพระองค์อย่างเปิดเผย และเข้ายึดครองราชสมบัติทั้งหมด พระเจ้าอนันตะทรงหมดหวัง และเสียพระทัยในความประพฤติของกลศ จึงปลงพระชนม์ชีพของพระองค์เอง พระนางสูรยวตีมเหสีได้กระโจนเข้าสู่กองไฟที่เผาศพด้วย และปรากฏว่า ดังคาธร (ดงฺคาธร) ฏักกิพุทธ (ฏกฺกิพุทฺธ) และทัณฑก (ทณฺฑก) ผู้ห้ามแคร่ เข้ากองไฟตามพระนางสูรยวตี พร้อมกับนางกำนัลอีก 3 คน คือ อุดคา โนนิกา และวัลคา

---

[1] C.H. Tawney, The Ocean of Story, Vol. I, p. XXXII.

หนังสือ "History of Dharmaśāstra" ของ P.V. Kane อ้างถึงจารึกต่าง ๆ ที่บันทึกเรื่องราวของสตีไว้ ดังจะยกมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ [1]

ในจารึกของราชวงศ์คุปตะ สมัยพระเจ้าโคปราชะ มีข้อความว่า ชายาของพระองค์กระโดดเข้าสู่กองไฟเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ในสงคราม (ค.ศ. 510)

จารึกของเนปาล (ค.ศ. 705 หรือ พ.ศ. 1248) I.A. Vol. IX. p. 164 ราชยวตี ชายาม่ายของธรรมเทว (ธรุมเทว) สั่งให้มหาเทวโอรสของพระนางปกครองบ้านเมืองต่อไป เมื่อพระนางจะตายตามพระสวามี

จารึกเบลตุรุของศก (Belaturu of Śaka ค.ศ. 979 หรือ พ.ศ. 1522) ในสมัยของราเชนทรเทวโจล (E.I. Vol. IV. p. 213) เคกัับเบ (Bekabbe) หญิงวรรณะศูทรเผาตัวตายเมื่อทราบข่าวว่าสามีของเธอตายแล้ว ทั้ง ๆ ที่บิดามารดาของเธอห้ามปรามแล้ว บิดามารดาของเธอจึงสร้างอนุสาวรีย์หินให้เป็นอนุสรณ์แก่เธอ

E.I. Vol. XIV. p. 265, 267 (ค.ศ. 1130 หรือ พ.ศ. 1673) มหามัณฑเลศวร ราคมัลละได้อนุญาตให้แม่ม่าย 2 คนเป็นสตี ตามที่เธอทั้ง 2 คนขอร้องในที่ประชุมของพวกนักรบ

E.I. Vol. XX. p. 168 ของ เจทิ สัมวัต (ค.ศ. 919 หรือ พ.ศ. 2462) อ้างถึงราชินี 3 คนเป็นสตี

---

1 P.V. Kane, History of Dharmaśāstra, Vol. I. p. 629.

E.I. Vol. XX. p. 39 จารึกที่หน้าประตูหินของศก (ค.ศ. 1246 หรือ พ.ศ. 1789) พูดถึงมาณิกยเทวีเป็นสตี เมื่ออามันสามีของเธอเป็นราชบริพารของกษัตริย์หริศจันทรตาย

E.I. Vol. XX. p.58 จากรึก มิสตร เทโอลิ (Mistra Deoli)ในโชฬปุร ราชินี 2 องค์ของโกหิล ราณา เป็นสตี

E.I. Vol. 16. p. 10 n[4] และ p. 11 n.2 มีบันทึกเรื่องสตีของศก (ค.ศ. 1362 และ 1365 หรือ พ.ศ. 1905 และ 1908)

J.B.O.R.S. Vol. 23. pp. 345 ff เรื่อง "Sati Memoridl Stones" แสดงให้เห็นภาพของหินที่ระลึกสตี ทำเป็นรูปแขนงอแค้ขอศอก ข้างหนึ่งชูดวงอาทิตย์ อีกข้างหนึ่งชูดวงจันทร์และกลุ่มดาว [1]

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของสตีในบันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่ง A.S. Altekar ได้นำมาอ้างไว้ในหนังสือ "The Position of Women in Hindu Civilization" ดังนี้

ในพวกราชปุตน พระมารดาของจาหมาน มเหสีกษัตริย์จัณฑมหาเสนเป็นสตีในปี ค.ศ. 842 (พ.ศ. 1385)

สัมปัลลวเทวี เป็นสตีที่มิยล ในราชปุตน ในปี ค.ศ. 890 [2] (พ.ศ. 1433)

---

1 Kane, p. 629.

2 A.S. Altekar. p. 130.

เมื่อราชาอชิตสิงห์แห่ง สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1724 (พ.ศ. 2285) ผู้หญิง 64 คนเข้าสู่กองไฟของพระองค์

เมื่อราชาพุธสิงห์แห่งบันทิ (Budhsingh of Bundi.) จมน้ำสิ้นพระชนม์ มีหญิง 84 คนเป็นสตี

นายกแห่งมทุร (Nāyaka of Madura) ก็มีหญิงที่เป็นสตีจำนวนมาก คือ เมื่อผู้ปกครองนคร 2 คนแห่งตระกูลนี้ตายเมื่อปี ค.ศ. 1161 และ 1620 (พ.ศ. 1704 และ 2163) มีหญิงจำนวน 400 คน และ 700 คน เข้าสู่กองเพลิง [1]

นักปกครองแห่งมารถถือว่า การเป็นสตีเป็นกรณียกเว้นเมื่อศิวชิตาย ภรรยาเพียง 1 คนเท่านั้นที่เป็นสตี และเมื่อพระสวามีของพระนางราชรัมสิ้นพระชนม์ ก็ถูกพระมารดาของพระสวามีชื่อตรพอีบังคับให้เผาตัวตายด้วยเล่ห์กระเท่ทางการเมือง และพวกตระกูลเปชวามีเพียงรมาพอี มเหสีของพระเจ้ามธวรโอที่ 1 เท่านั้นที่เป็นสตี

จำนวนของหินสตีพบเกือบทุกแห่งของอินเดีย ส่วนใหญ่มีอายุในช่วงคริสต-ศตวรรษที่ 17 - 18 แสดงว่า ประเพณีสตีมีการถือปฏิบัติในสามัญชนบ่อย ๆ ดังตัวอย่าง เช่น หินสตีจำนวน 51 ก้อน ในเสาคาร์ (Saugar) ซึ่งอยู่ในช่วงระยะตั้งแต่ ค.ศ. 1450 - 1824 หินเหล่านี้เป็นประจักษ์พยานว่าผู้หญิงในทุกวรรณะรวมทั้งช่างหอผ้า ช่างตัดผม และช่างปูน เป็นสตี (Hirald, Inscription from C.P. p. 53) [1]

---

1 A.S. Altekar, p. 131.

2 Ibid., p. 132.

จำนวนของสตีในช่วงระยะ ค.ศ. 1300 - 1800 (พ.ศ. 1843 - 2343) ไม่มีการเก็บข้อมูลรวบรวมไว้ แต่ก็พบว่ามีหินสตีกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ และไม่ต้องสงสัยเลยว่าแม่ม่ายสตีในตระกูลราชปุตต้องมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าตระกูลอื่น ๆ ส่วนประชาชนทั่ว ๆ ไปนั้น อาจจะเป็นจำนวน 1 ในพันเท่านั้น

ภาคผนวก ข.

อธิบายศัพท์ในเนื้อเรื่อง

1. สปิณฑะ หมายถึง ญาติที่เกี่ยวข้องกันโดยการเซ่นสรวงก้อนข้าวแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วในพิธีศราทธ์ สามารถนับเนื่องขึ้นไปได้ 6 ชั้น หรือนับเนื่องลงมาได้ 6 ชั้น

2. ปณะ หมายถึง น้ำหนักของทองแดงที่ใช้ทำเหรียญ 1 ปณะ มี 20 มาษะ หรือ 4 กากินีมาษะเป็นชื่อของมาตราชั่งน้ำหนักทอง โดยทั่ว ๆ ไป 1 มาษะ เท่ากับ 17 เมล็ดข้าวหอง (ข้าวหองเมล็ดหนึ่งหนักประมาณ .0648 กรัม)

3. รูปแบบของการแต่งงานของชาวฮินดู

การกำหนดรูปแบบของการแต่งงานเริ่มปรากฏในคัมภีร์สูตรต่าง ๆ เช่น คฤหยสูตร ธรรมสูตร และในคัมภีร์สมฤติต่าง ๆ [1] มี 8 ชนิดดังต่อไปนี้

1. แบบพรหม (พฺราหฺม) หมายถึงการแต่งงานโดยบิดายกลูกสาวให้แก่ชายซึ่งมีความรู้พระเวท มีความประพฤติดี และเป็นผู้ที่บิดาของผู้หญิงเชื้อเชิญมา การแต่งงานแบบนี้เจ้าสาวได้รับการตกแต่งด้วยเสื้อผ้าอย่างดี ตลอดจนเครื่องประดับที่มีค่า ซึ่งอนุโลมว่าเป็นสินเดิมของเจ้าสาว การแต่งงานแบบนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด และศักดิ์สิทธิ์ที่สุด [2]

---

[1] Keith "Marrigge" Encyclopaedia of Religion and Ethics, 8 : 450.

[2] M.S. 3, 27 - 34, Ās.Gr. 1.6.

2. แบบเทพ (ไทว) หมายถึงการแต่งงานที่บิดายกลูกสาวให้แก่ผู้กระทำพิธีบูชายาวงสรวงแด่เทพเจ้า เจ้าสาวนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของค่าทักษิณา หรือค่าธรรมเนียมในการทำพิธี ซึ่งเป็นเครื่องตอบแทนการทำพิธีของพระ [1]

3. แบบฤษี (อารุษ) หมายถึงการยกลูกสาวให้แต่งงานหลังจากที่ได้รับเอาวัวตัวผู้หรือตัวเมียอย่างละ 1 ตัว หรือ 1 คู่ จากเจ้าบ่าว ซึ่งเท่ากับเป็นค่าตัวของเจ้าสาว การให้วัวนี้ถือว่าเจ้าบ่าวแสดงไมตรีแก่เจ้าสาว [2]

4. แบบประชาปติ (ปฺราชาปตฺย) หมายถึงการยกลูกสาวให้แต่งงานโดยไม่มีสินเดิมของเจ้าสาว และไม่มีการเรียกร้องค่าตัวเจ้าสาวด้วย แต่มุ่งให้คู่สมรสทำหน้าที่ทางศาสนาร่วมกันต่อไป การแต่งงานแบบนี้เน้นความสำคัญของภารกิจทางศาสนาที่สามีภรรยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน [3]

รูปแบบการแต่งงานทั้ง 4 นี้ถือเป็น 4 แบบแรก เป็นแบบที่ศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าถูกต้องและได้รับความนิยมยกย่องจากสังคม

---

1 B.D.S. 1.11.5 A.K. Sur. Sex and Marrige in India (Calcutta : Allied Publishers Private, 1973), pp. 45 - 46.

2 M.S. 3.53 - 54.

3 A.S. Altekar. The Position of Women in Hindu Civilization, p. 46.

5. <u>แบบอสูร</u> (อาสุร) หมายถึงการยกลูกสาวให้แต่งงานหลังจากเจ้าบ่าวได้ให้ทรัพย์สินจำนวนมากเท่าที่จะหาได้ จนเป็นที่พอใจแก่บิดา หรือผู้ปกครองของเจ้าสาว หรือแก่เจ้าสาวเอง เท่ากับเป็นการซื้อเจ้าสาว การแต่งงานแบบนี้สังคมไม่ยอมรับ เพราะถือเป็นการขายลูกสาว [1]

6. <u>แบบคนธรรพ์</u> (คานฺธรฺว) หมายถึงการแต่งงานโดยชายหญิงตกลงยินยอมเป็นสามีภรรยากันด้วยความรัก ความพอใจของตน ไม่มีพิธีรีตองใด ๆ ทั้งสิ้น จุดประสงค์ของการแต่งงานแบบนี้เพื่อบรรลุความปรารถนาทางกาม เช่นเดียวกับพวกคนธรรพ์ [2]

7. <u>แบบรากษส</u> (ราฺกฺษส) หมายถึงการจับกุมหรือฉุดคร่าหญิงไปเป็นภรรยาหลังจากที่ได้มีการต่อสู้กับญาติผู้ชายของหญิง จนได้รับบาดเจ็บหรือตายไป เป็นการแต่งงานที่ฝ่ายหญิงไม่เห็นชอบ และใช้กำลังหักหาญเอา แต่บางครั้งก็ไม่มีการต่อสู้ เพราะบิดาหรือผู้ปกครองของหญิงเกรงกลัว [3]

---

[1] M.S. 3.31.

[2] M.S. 3.21, 23 - 24, 32.

[3] P.V. Kane. <u>History of Dharmaśāstra</u>, Part I. Vol II. p. 519.

M.S. 3.12, 33.

การแต่งงานแบบนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากษัตริย์ (กฺษาตฺร) เพราะพวกนักรบนิยมกัน คือ เมื่อรบชนะได้หญิงเป็นภรรยา ถือเป็นบำเหน็จรางวัลในการสงคราม [1]

8. แบบปีศาจ (ไปศาจ) หมายถึงการลักลอบหรือล่อลวงผู้หญิงไปเป็นภรรยาในขณะที่ผู้หญิงหลับ หรือมึนเมา หมดสติ หรือขณะที่ญาติของพวกเธอหลับหรือไม่ได้เอาใจใส่ดูแลเธอ [2] การแต่งงานแบบนี้ถือว่าเป็นการแต่งงานที่ต่ำทรามที่สุด [3]

การแต่งงาน 4 แบบหลังนี้ถือว่าไม่ศักดิ์สิทธิ์ และใช้กับพวกที่ไม่ใช่อารยันเท่านั้น

4. ปติวรตา หมายถึง ภรรยาที่ประเสริฐและซื่อสัตย์ต่อสามี

5. ปติตะ หมายถึง ผู้ที่ถูกขับไล่ออกจากวรรณะ เพราะประพฤติเสื่อมเสียทางด้านศีลธรรม

6. สโกตรหรือสกุลยะ หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวดองกันโดยมีนามสกุลเดียวกัน มี 2 ประเภท คือ ไวทิกะ สำหรับวรรณะพราหมณ์ หรือในกรณีที่แสดงว่าเป็นผู้ที่สืบเนื่องมาจากฤษีตระกูลเดียวกัน และอีกประเภทหนึ่งเรียกว่าเลากิกะ

---

[1] Āś.Gr. 1.6.7.

Oldenberge. Grhya - Sūtra, Part I. Vol. XXIX of S.B.E. p. 167.

[2] M.S. 3.31.

[3] P.V. Kane, History of Dharmaśāstra, 2 : 519.

สำหรับวรรณะอื่นที่ไม่ใช่พราหมณ์ หรือในกรณีที่แสดงว่าเป็นบุคคลที่ใช้นาม-สกุลเดียวกัน หรือสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน

7. สไวริณี หมายถึง หญิงที่มีอิสระไปไหน ๆ ได้ตามใจชอบโดยลำพัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้เรียกผู้หญิงที่ไม่บริสุทธิ์

8. พิธีศราทธ์ เป็นพิธีบูชาบวงสรวงด้วยน้ำหรือก้อนอาหารให้แก่บรรพบุรุษ ระยะเวลาที่ทำพิธีบวงสรวง 1 ปี หรือ 3 ปักษ์ หรือจนกว่าจะบังเกิดลาภผลบางอย่าง ดวงวิญญาณของผู้ตายเมื่อยังอยู่ในสภาพที่เป็นเปรตหรือผี จะได้รับเครื่องบวงสรวงเฉพาะตน เรียกว่า เอโกทิษฏะศราทธ์ เครื่องบวงสรวงมีเพียง หญ้ากุศะ น้ำหอมและก้อนอาหาร หลังจากระยะนี้ไปแล้วจะเป็นการทำพิธีสปิณฑีกรณะ ซึ่งจะนำดวงวิญญาณของผู้ตายไปอยู่รวมกับพระบิดา หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับ พระบิดาหรือบรรพบุรุษนี้จะมีที่พักอยู่ทางทิศใต้ ที่นี่เขาจะมีส่วนในเครื่องบูชาบวงสรวงที่ทำในพิธีศราทธ์ทั่ว ๆ ไปร่วมกับพระบิดาหรือบรรพบุรุษด้วย เครื่องบวงสรวงในพิธีนี้มีอาหาร 4 ก้อน เหยือกที่มีน้ำเต็ม 4 เหยือก น้ำหอม และงา อาหาร 3 ก้อน และน้ำ 3 เหยือก ถวายแด่พระมนู (ทวด, ปู่ และพ่อของผู้ตาย) และส่วนที่ 4 เป็นของผู้ตายเอง

หลักในการถวายเครื่องบูชาบวงสรวงในพิธีศราทธ์ให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มี 3 ตอนด้วยกัน คือ พิธีปารวณะศราทธ์ (ปารฺวณศราทฺธ) ทำเมื่อพระจันทร์เปลี่ยนเป็นข้างขึ้น หัวหน้าครอบครัวเชิญพราหมณ์ให้เป็นจำนวนคี่ อย่างน้อย 3 คน มาร่วมพิธีและเลี้ยงอาหาร วางอาหาร 3 ก้อน ลงบนพื้น โปรยหญ้ากุศะลงบนพื้น สำหรับญาติที่ใกล้ชิด 3 ชั้น ของบรรพบุรุษที่ตาย และห่างออกไปทางด้านหลังวางอาหารอีก 3 ก้อน สำหรับภรรยาของเขา

พิธีอัษฎกา พิธีตอนกลางทำเมื่อเริ่มต้นปีใหม่ และเริ่มทำในครึ่งหลังของเดือนมารคศีรษะ (พ.ย. - ธ.ค.) เปาษะ (ธ.ค. - ม.ค.) มาฆะ (ม.ค. - ก.พ.) ผาลคุณะ (ก.พ. - มี.ค.) พิธีนี้รวมทั้งการถวายเครื่องบวงสรวงแด่พระมนูด้วย

พิธีอันวัษฎกยัส (อนุวษฎกยส) หลังจากทำพิธีบูชาบวงสรวงแด่เทพแล้ว นำเครื่องบวงสรวง มีข้าวต้ม นมผสมกับข้าว งากับข้าว หางนม ฯลฯ เช่นสรวงแก่ญาติ 3 ชั้น ทั้งทางฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ขุดหลุมโปรยหญ้ากุศะลงไปแล้วรินน้ำและวางก้อนอาหารลงในหลุม จากนั้นวางด้ายลงบนหลุมแต่ละหลุม เป็นสัญญลักษณ์แทนเครื่องแต่งตัวของดวงวิญญาณ

พิธีศราทธ์นี้ ผู้ทำพิธีต้องเดินเวียนซ้าย มีเชือกศักดิ์สิทธิ์พาดเฉวียงบ่าขวา และพราหมณ์ต้องเป็นจำนวนคี่จะได้รับเลี้ยงอาหาร

ถ้าพิธีศราทธ์ทำเพื่อความรื่นเริงยินดี เช่น ได้กำเนิดบุตรชาย พราหมณ์ที่รับเชิญจะเป็นจำนวนคู่ เดินเวียนขวา ก้อนอาหารทำจากนมเปรี้ยวและข้าวดิบ และใช้ข้าวบาร์เลย์แทนงา เรียกว่าพิธี วฤทธิศราทธ์

9. สยุมพร (สฺวยำวร) หมายถึงการแต่งงานที่เจ้าสาวเลือกสามีเอง ดังนั้น ผู้หญิงจึงต้องมีอายุเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว สามารถตัดสินใจเลือกสามีเองได้ พิธีสยุมพรมี 2 แบบ คือ

แบบธรรมดาที่สุด คือ เมื่อเด็กหญิงเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว แต่บิดาของเธอไม่สามารถจะจัดหาสามีที่เหมาะสมให้แก่เธอได้ ภายในเวลา 3 ปี หลังจากนั้นเธอสามารถเลือกสามีเองได้ ใช้ได้กับผู้หญิงทุกวรรณะ [1]

---

1 M.S. 9.90.

อีกแบบหนึ่ง คือ เจ้าสาวเลือกสามีโดยบิดาหรือผู้ปกครองจัดให้มีการประลองฝีมือ ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการประลองฝีมือจะได้รับเลือกให้เป็นสามีของนาง เช่น พิธีสยุมพรของนางสีดา ในเรื่องรามายณะ [1]

10. สังสการ หมายถึง พิธีอันศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีที่ปฏิบัติตามลัทธิความเชื่อทางศาสนา ทำกันในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และแพศย์ มี 12 พิธี ได้แก่ ครรภาธานะ ปุงสวนะ สีมันโตนนยนะ ชาตกรรมัน นามกรรมัน นิษกรรมัน วัยนปราศานะ จูฑกรรมัน อุปนยน เกษานตะ สมาวรรตนะ และวิวาหะ

11. จานทรายณะ เป็นพิธีล้างบาปโดยการอดอาหารตามจันทรคติ มี 2 แบบ คือ ในระหว่างข้างแรมกินอาหารน้อยลงวันละ 1 คำ และกินเพิ่มขึ้นวันละ 1 คำ ในระหว่างข้างขึ้น และอาบน้ำทุกครั้งที่ทำพิธีบวงสรวงในเวลาเช้า กลางวัน และเย็น และต้องอาบทุกวัน การอดอาหารแบบนี้เรียกว่า ปิปีลิกามัชยะ หรือแบบมด

อีกแบบหนึ่งเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ กินอาหารเพิ่มขึ้นวันละ 1 คำ และค่อย ๆ ลดลงวันละ 1 คำ นับจากวันแรม 1 ค่ำ การอดอาหารแบบนี้เรียกว่า ยวมัชยมะ หรือแบบเมล็ดข้าวบาร์เลย์

12. ตรรปณะ หมายถึง พิธีบวงสรวงด้วยน้ำถวายแด่บรรพบุรุษ ทำทุกวันหลังจากอาบน้ำแล้ว และทำจิตให้บริสุทธิ์ก่อนทำพิธี

---

[1] R. bālakoṇḍa.

13. เดือนไวศาขะ ชื่อเดือนหนึ่งใน 12 เดือน ซึ่งชาวฮินดูใช้วิธีนับตามจันทรคติ ซึ่งอยู่ระหว่างเดือน เมษายน - พฤษภาคม

เดือนกรรกฏะ ชื่อเดือนซึ่งอยู่ระหว่างเดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน

เดือนมาฆะ ชื่อเดือนซึ่งอยู่ระหว่างเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์

14. มหาปาตกะ หมายถึง การประพฤติผิดทางศีลธรรมอย่างมหันต์ 5 ประการ ได้แก่ ฆ่าพราหมณ์ ดื่มของมึนเมา ดื่มสุรา ลักทรัพย์ ร่วมประเวณีกับภรรยาของครูผู้สอนศาสนา และคบหาสมาคมกับผู้ที่กระทำผิดทั้ง 4 ประการดังกล่าว

15. มุณฑะ หมายถึง ผู้มีศีรษะที่โกนแล้ว

16. สายตลิ หมายถึง สายมงคลสูตร ซึ่งเจ้าบ่าวจะเป็นผู้สวมให้แก่เจ้าสาวในพิธีแต่งงาน ใช้กับผู้หญิงทุกวรรณะ สายมงคลสูตรนี้จะต้องสวมติดตัวอยู่เสมอจนกว่าสามีของเธอจะตาย สายมงคลสูตรจะถูกตัดออกไป

17. โปตะส่าหรี หมายถึง ผ้าส่าหรี

18. <u>นิทานเรื่องศุนหเศป</u>

พระราชาองค์หนึ่งแห่งราชวงศ์อิกษวากุ ทรงพระนามว่าหริศจันทรไม่มีโอรส พระองค์จึงทูลขอโอรสจากพระวรุณเทพ และได้ให้ปฏิญญาณว่าถ้าโอรสเกิดแล้วจะนำโอรสนั้นบูชายัญถวายแด่พระวรุณเทพ ต่อมาพระองค์ก็ให้กำเนิดโอรสสมตามพระประสงค์ ให้พระนามว่าโรหิต แต่ท้าวหริศจันทรก็มิได้ถวายโอรสแด่พระวรุณเทพตามคำปฏิญญาณ ขอผัดผ่อนด้วยข้อแก้ตัวต่าง ๆ ถึง 5 ครั้ง ในที่สุดพระองค์ก็ตกลงใจที่จะกระทำสังเวยโรหิตกุมารแด่พระวรุณเทพ แต่โรหิตกุมารปฏิเสธไม่ยอมตนเป็นเครื่องสังเวย หนีเข้าป่าไปได้ 6 ปี ทรงพบกับฤษีอชีครรฏเสายวัส ซึ่งอดอาหารอยู่ในแนวป่านั้น ฤษีผู้นั้นมีบุตร 3 คน พระกุมารขอแลกบุตรคนหนึ่งของฤษีกับโค 100 ตัว ฤษีตกลงแลกบุตรคนกลาง

ซื้อศุนหเศปกับโค 100 ตัว โรหิตกุมารจึงพาศุนหเศปมาเข้าเฝ้าท้าวหริศจันทร ขอให้พระบิดานำศุนหเศปไปสังเวยแด่พระวรุณเทพแทนตน ซึ่งพระวรุณเทพก็ตกลง ในการทำพิธีนี้มีพระวิศวามิตรมุนีเป็นพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่สวดคัมภีร์พระเวท พราหมณ์ชมัทอัคนีทำหน้าที่สวดคัมภีร์ยชุรเวท พราหมณ์วสิษฐมุนีทำหน้าที่สวดคัมภีร์อถรรพเวท และพราหมณ์ชยาสะทำหน้าที่สวดคัมภีร์สามเวท เมื่อทำพิธีต่าง ๆ สำเร็จแล้ว ถึงเวลาที่จะทำพิธีบูชายัญศุนหเศป ปรากฏว่าไม่มีใครยอมมัดศุนหเศปกับหลักบูชายัญ อธีกรรฏสุยวัสบุตรจึงขอโค 100 ตัวเป็นค่าจ้างมัดศุนหเศปกับหลัก เมื่อพราหมณ์ทั้งหลายสวดมนต์กระทำประทักษิณาแล้ว ก็ไม่มีใครยอมฆ่าศุนหเศปอีก อธีกรรฏจึงขอโคอีก 100 ตัว เป็นค่าจ้างในการฆ่าศุนหเศป ในขณะนั้นเองศุนหเศปรู้สึกว่าเขาจะฆ่าตนราวกับมิใช่มนุษย์ จึงทูลถามพระประชาบดีว่า เขาจะสวดมนต์สรรเสริญใครจึงจะได้ไปถึงมหาเทพอทิติ เพื่อตัวเขาจะได้พบกับพระมหาชนกและพระมหาชนนีของเขา พระประชาบดีทรงแนะนำแก่ศุนหเศป เขาจึงสวดมนต์สรรเสริญเทพต่าง ๆ ขณะที่เขาสวดมนต์นั้นเครื่องพันธนาการก็ค่อย ๆ หลุดไปจนหมดสิ้น ท้าวหริศจันทรก็ทรงได้รับความสบายพระทัย ส่วนศุนหเศปนั้นได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ทำพิธีนั้นต่อจนสำเร็จ เมื่อเสร็จแล้วอธีกรรฏเสายวัสร้องขอบุตรของตนคืน แต่พระวิศวามิตร์ไม่ยอมให้ อ้างว่าเทวะได้ประทานศุนหเศปให้แก่ตัวท่านแล้ว ตั้งแต่นั้นมาศุนหเศปได้นามใหม่ว่า เทวราตไวศวามิตร และพระวิศวามิตร์ได้ยกให้ศุนหเศปเป็นบุตรคนใหญ่ของตระกูล

ประวัติการศึกษา

นางสาวสุวิมล ประกอบไวทยกิจ สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาการศึกษาบัณฑิต จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา (พิษณุโลก) เมื่อ พ.ศ. 2511 และเข้าศึกษาต่อในคณะบัณฑิตวิทยาลัย แผนกภาษาตะวันออก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2516 เป็นต้นมา หลังจากจบการศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2511 แล้ว สอนอยู่ ณ โรงเรียนอุทัยวิทยาลัย อุทัยธานี จนถึงปัจจุบัน

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย